

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Μυθιστορηματικές βιογραφίες»

Συγγραφή: ΕΛΕΝΗ ΠΕΤΡΙΔΟΥ

Εφαρμογή: ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΑΡΜΠΙΑΝΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Μυθιστορηματική βιογραφία

Εφαρμογή σεναρίου

Παρασκευή Σαρμπάνη

Δημιουργία σεναρίου

Ελένη Πετρίδου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

1^ο Γενικό Λύκειο Νίκαιας

Χρονολογία

Από 01-04-2013 έως 19-04-2013.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Δεκατρείς (13) διδακτικές ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: Εργαστήριο πληροφορικής.

Π. Εικονικός χώρος: Wiki που φτιάχτηκε για τις ανάγκες της συγκεκριμένης εφαρμογής (<http://lavieromancee.pbworks.com>).

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η εκπαιδευτικός είχε εμπειρία στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο εργασίας των μαθητών και ήταν εξοικειωμένη με τη διαχείριση διαδικτυακών περιβαλλόντων όπως το Wiki.

Οι μαθητές ήταν επίσης –λιγότερο ή περισσότερο– εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο εργασίας καθώς και με τη χρήση προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου και δημιουργίας παρουσιάσεων στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Ήταν η πρώτη φορά που εργάζονταν συστηματικά σε Wiki αλλά ανταποκρίθηκαν σχετικά γρήγορα. Για τη χρήση άλλων λογισμικών (π.χ. διαδικτυακό λογισμικό δημιουργίας χρονογραμμών) η διδάσκουσα ήταν μάλλον υπερβολικά αισιόδοξη ότι χωρίς προηγούμενη εμπειρία θα κατάφερναν να ανταποκριθούν οι μαθητές. Τελικά, δεν ολοκλήρωσαν την αντίστοιχη δραστηριότητα όλες οι ομάδες στις οποίες ανατέθηκε.

Υπήρχε η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν επτά σταθμοί εργασίας στο σχετικά καινούριο και πολύ καλά συντηρημένο σχολικό εργαστήριο πληροφορικής, καθώς και ηχεία (όχι για όλους τους σταθμούς εργασίας) και βιντεοπροβολέας. Επίσης, υπήρχε η δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί το εργαστήριο για ένα συνεχόμενο δίωρο δύο φορές την εβδομάδα (το ένα δίωρο ήταν το συνεχόμενο δίωρο της Νεοελληνικής Γλώσσας και το άλλο ήταν η μία ώρα Λογοτεχνίας του τμήματος συν μία ώρα δανεισμένη από το μάθημα της Πληροφορικής). Κατά την πρώτη και τρίτη συνάντηση δανειστήκαμε μία ακόμη ώρα από το μάθημα της Πληροφορικής και επομένως το δίωρο έγινε συνεχόμενο τρίωρο.

Το είδος της μυθιστορηματικής βιογραφίας είχε συζητηθεί στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας (ενότητα «Βιογραφικά Είδη») και είχαν τεθεί ακροθιγώς κάποια πρώτα ερωτήματα σχετικά με το υλικό κατασκευής μιας

μυθιστορηματικής βιογραφίας καθώς και σχετικά με τις δυνατότητες και τα όρια ενός συγγραφέα να αναπλάθει τη ζωή ενός προσώπου.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Ελένη Πετρίδου, Μυθιστορηματική βιογραφία, Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Λυκείου, 2011.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με το διδακτικό αυτό σενάριο οι μαθητές της Β΄ Λυκείου ήρθαν σε επαφή με το είδος της μυθιστορηματικής βιογραφίας με βασικό στόχο να ανακαλύψουν πώς το είδος αυτό δανείζεται τρόπους τόσο από την ιστοριογραφική καταγραφή όσο και από τη μυθοπλαστική πεζογραφία. Καταρχάς, μελέτησαν μια ποικιλία μη λογοτεχνικών κειμένων σχετικά με τη ζωή της Μαντώ Μαυρογένους καθώς και μια –αμφισβητούμενης αξίας– ταινία που επιχειρεί να αποδώσει καλλιτεχνικά τη ζωή της. Το εισαγωγικό φύλλο εργασίας ήταν κοινό για όλες τις ομάδες και σκοπός του ήταν να γίνουν κάποιες πρώτες επισημάνσεις και να εξαχθούν, μετά από συζήτηση της ολομέλειας, κάποια βοηθητικά για τη συνέχεια συμπεράσματα σχετικά με τη συμμετοχή του δημιουργού στην απόδοση της ζωής ενός προσώπου και τον βαθμό εμπλοκής της δικής του πραγματικότητας στην πραγματικότητα του βιογραφούμενου προσώπου.

Στη συνέχεια, οι μαθητές χωρισμένοι σε επτά ομάδες (τέσσερις των τεσσάρων ατόμων και τρεις των τριών) εργάστηκαν πάνω σε τρεις μυθιστορηματικές βιογραφίες που αφορούσαν στη ζωή του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, της Ελένης Αλαμούρα και της Μαρίας Πολυδούρη. Κάθε ομάδα ολοκλήρωσε στη φάση αυτή από δύο φύλλα

εργασίας και υποστηρίχθηκε η συνεργασία μεταξύ των ομάδων, η ανταλλαγή απόψεων και η αξιολόγηση.

Το τελευταίο φύλλο εργασίας –που είχε στόχο την εκμετάλλευση των συμπερασμάτων που εξήγαγαν οι μαθητές σε ένα πιο δημιουργικό πλαίσιο– ήταν και πάλι κοινό για όλες τις ομάδες, άφηνε όμως τους ίδιους τους μαθητές να επιλέξουν τη μορφή της τελικής τους εργασίας.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Με το σενάριο αυτό οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με τρεις μυθιστορηματικές βιογραφίες: οι δύο αφορούσαν στη ζωή λογοτεχνών, του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη και της Μαρίας Πολυδούρη, ενώ η τρίτη αφορούσε στη ζωή της ζωγράφου Ελένης Μπούκουρα-Αλταμούρα. Ένα από τα βασικά κριτήρια για την επιλογή των βιβλίων και τον χωρισμό των ομάδων ήταν το κατά πόσο τα κείμενα ήταν προσπελάσιμα από τους μαθητές, μιας και η επαφή των περισσότερων περιοριζόταν στα αποσπάσματα των σχολικών βιβλίων. Το παραδειγματικό σενάριο πρότεινε και άλλα πολύ ενδιαφέροντα, από την άποψη της ανανέωσης του είδους, κείμενα (αναφέρομαι στα έργα του Μισέλ Φάις), τα οποία παραβλέφθηκαν για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Στόχος του σεναρίου ήταν να μελετήσουν οι μαθητές μυθιστορηματικές βιογραφίες και να απαντήσουν σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι συγγραφείς εντοπίζουν και επιλέγουν το υλικό τους και τον τρόπο με τον οποίο τελικά συνθέτουν, περασμένο μέσα από το δικό τους φίλτρο, το κείμενό τους. Επιπλέον, στόχος ήταν να συνθέσουν οι ίδιοι βιογραφικά κείμενα, με καλλιτεχνικές –στο μέτρο των δυνατοτήτων τους– αξιώσεις, στα οποία θα αποτύπωναν τις απόψεις τους σχετικά με κάποιο πρόσωπο της επιλογής τους. Το σενάριο προσπάθησε να θέσει το ερώτημα αν η λογοτεχνία έχει τη δυνατότητα να αναπαραστήσει τη ζωή κάποιου, ποια είναι τα όρια, οι περιορισμοί, οι προκλήσεις στην προσπάθεια αυτή; προσπάθησε, ακόμη, να

εξερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους επιχειρείται η αναπαράσταση αυτή, ενώ κάλεσε τους μαθητές να εκμεταλλευτούν τους τρόπους αυτούς για να επιχειρήσουν βιογραφικές αφηγήσεις. Η άσκηση στην ομαδοσυνεργατική εργασία ήταν επίσης ένας από τους βασικούς στόχους του σεναρίου.

Α. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να συνειδητοποιήσουν ότι η ζωή κάθε ανθρώπου διασταυρώνεται με την ιστορική συγκυρία και καθορίζεται και από τις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές συνθήκες,
- να συνειδητοποιήσουν ακόμη ότι η αυτοπραγμάτωση του καθενός μας πολλές φορές μας φέρνει αντιμέτωπους με αυτές τις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές συνθήκες,
- να καταλάβουν πως οι άνθρωποι είναι δυνατό να υπερβούν αυτό που προβλέπεται ή/ και «επιτρέπεται» για τους ίδιους και να διαμορφώσουν τη δική τους τύχη.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά του είδους της μυθιστορηματικής βιογραφίας,
- να αντιληφθούν με ποιους τρόπους οι λογοτέχνες εκκινώντας από υλικό ιστορικό το μεταπλάθουν σε λογοτεχνία χρησιμοποιώντας τους τρόπους της μυθοπλασίας,
- να λειτουργούν κριτικά απέναντι στο κείμενο και να το αντιλαμβάνονται πρωτίστως ως ερμηνεία και κατασκευή.

Γραμματισμοί

Επιδιώχθηκε οι μαθητές να μπορούν:

- να εντοπίζουν σε λογοτεχνικά κείμενα τους τρόπους με τους οποίους η προσωπική διαδρομή ενός χαρακτήρα –προσώπου υπαρκτού ή μη– διαπλέκεται, καθορίζει και καθορίζεται από το κοινωνικό περιβάλλον,
- να συνθέτουν βιογραφικά κείμενα –πολυτροπικά και μη, ψηφιακά και μη–,
- να εκφράζονται δημιουργικά δημιουργώντας είτε ψευδο-λογοτεχνικά κείμενα είτε πολυτροπικές ψηφιακές αφηγήσεις,
- να διατυπώνουν προσωπική άποψη σχετικά με κείμενα που διαβάζουν, αξιολογώντας και αξιολογώντας τις πληροφορίες που αυτά τους παρέχουν,
- να εργάζονται συνεργατικά χαράσσοντας παράλληλα την προσωπική τους διαδρομή μάθησης.

Διδακτικές πρακτικές

Επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να προσαρμόζονται στο πλαίσιο μιας ομάδας συνεργασίας κάνοντας τις απαραίτητες υποχωρήσεις και συμβιβασμούς αλλά και να μπορούν να διεκδικήσουν μια ισότιμη θέση μέσα σε αυτήν (ομαδοσυνεργατική διδασκαλία),
- να είναι σε θέση να παρουσιάζουν την άποψή τους και να τη στηρίζουν με επιχειρήματα (ελεύθερη και κατευθυνόμενη συζήτηση),
- να επεξεργάζονται διάφορα είδη κειμένων με γνώμονα το ερώτημα που τους αφορά κάθε φορά και να αντιμετωπίζουν κριτικά τις πληροφορίες που εντοπίζουν,
- να συνειδητοποιήσουν πως η μάθηση είναι μια κατεξοχήν ενεργητική διαδικασία (διερευνητική-ανακαλυπτική μάθηση).

Στην πρώτη φάση της εφαρμογής του σεναρίου χρησιμοποιήθηκε επίσης μετωπική διδασκαλία (σε συνδυασμό με κατευθυνόμενη συζήτηση), στο πλαίσιο ενός

αρχικού προσανατολισμού στα θέματα που θα πραγματεύονταν οι ομάδες. Στις επόμενες φάσεις η διδάσκουσα περιορίστηκε σε ρόλο εμπνευστικό και καθοδηγητικό.

Λόγω έλλειψης χρόνου, δεν δόθηκε η δυνατότητα στους μαθητές για ελεύθερη αναζήτηση υλικού στο διαδίκτυο, δραστηριότητα η οποία θα τόνωνε τις δεξιότητες κριτικής επεξεργασίας του υλικού με το οποίο έρχονται σε επαφή.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Ο λόγος που προτιμήθηκε το συγκεκριμένο σενάριο ήταν το ενδιαφέρον που, κατά τη γνώμη μου, επιδεικνύουν συχνά οι έφηβοι για τις ζωές άλλων ανθρώπων. Στην προσπάθεια να χαράξουν τη δική τους πορεία και να κατασκευάσουν τη δική τους ταυτότητα, στρέφονται προς την παρατήρηση άλλων ζώων, ανιχνεύουν βήματα άλλων –προτύπων είτε προς μίμηση είτε προς αποφυγή– για να βρουν τον δικό τους βηματισμό. Επομένως, αφετηρία του σεναρίου αυτού ήταν καταρχάς η ελπίδα πως το ενδιαφέρον θα είναι το όχημα για να σκύψουν πάνω στις μυθοποιημένες ζωές που παρουσιάζονται στις μυθιστορηματικές βιογραφίες. Όπως σημειώνεται και στο παραδειγματικό σενάριο στο οποίο στηρίχθηκε η παρούσα εφαρμογή: «Το σενάριο στοχεύει στην αξιοποίηση της έλξης που ασκεί το είδος της μυθιστορηματικής βιογραφίας ως αφήγηση “πραγματικών βίων”, προκειμένου οι μαθητές να αναστοχαστούν πάνω στα όρια της πραγματικότητας και της μυθοπλασίας και να ασκηθούν στη διαχείρισή τους ως αναγνώστες».

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο δε συνδέεται με κάποια συγκεκριμένη ενότητα του ισχύοντος Προγράμματος Σπουδών. Στο πλαίσιο πάντως του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας της Β΄ Λυκείου εξετάζεται το είδος της μυθιστορηματικής βιογραφίας στην ενότητα «Βιογραφικά Είδη».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Πέρα από το γεγονός ότι οι ΤΠΕ προσφέρουν τη δυνατότητα να συγκεντρωθεί και να διαμοιραστεί εύκολα και άμεσα χρήσιμο υλικό, η αξιοποίηση των ΤΠΕ αφορά κυρίως στη δυνατότητα που δίνεται στους μαθητές:

- να εξοικειωθούν με την έρευνα στο διαδίκτυο και την επιλογή, αξιολόγηση και επεξεργασία των πληροφοριών που θα εντοπίσουν εκεί,
- να αντιπαραβάλλουν τις βιογραφικές πληροφορίες που εντοπίζουν σε πηγές ηλεκτρονικές και σε μυθιστορηματικές βιογραφίες,
- να εξοικειωθούν με συνεργατικά μαθησιακά περιβάλλοντα (Wiki) και να συνεργαστούν στο πλαίσιο αυτό,
- να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα συνδυάζοντας λόγο, εικόνα και μουσική και υπερκείμενα βιογραφικού χαρακτήρα σε ύφος είτε λογοτεχνικό είτε πληροφοριακό,
- να αντιμετωπίσουν, τέλος, το Διαδίκτυο ως έναν ανοιχτό χώρο μάθησης στον οποίο μπορούν να συμμετέχουν και οι ίδιοι παρεμβαίνοντας, επικοινωνώντας και καταθέτοντας και τα δικά τους συμπεράσματα.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εντός σχολικών εγχειριδίων:

ΚΝΑ Β΄ Λυκείου:

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [«Το μοιρολόγι της φώκιας»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων:

Χρησιμοποιήθηκαν αποσπάσματα από τις εξής μυθιστορηματικές βιογραφίες:

Κωστής Γκιμοσούλης, *Βρέχει φως*. Αθήνα: Κέδρος, 2002.

Ρέα Γαλανάκη, *Ελένη ή ο Κανένας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2004.

Μιχάλης Περάνθης, *Ο Κοσμοκαλόγερος*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 2010.

Υποστηρικτικό/ εκπαιδευτικό υλικό

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [Αυτοβιογραφικό σημείωμα](#)

[Μαρτυρίες](#) των Νιρβάνα, Βάρναλη και Χατζόπουλο για τον Παπαδιαμάντη από τη συνοδευτική του ανθολογίου διηγημάτων του Παπαδιαμάντη έκδοση του Υπουργείου Παιδείας Κύπρου.

[Η αυτοβιογραφικότητα στο διήγημα "Όνειρο στο κύμα"](#) (ανάρτηση σε ιστολόγιο).

[Μαντώ Μαυρογένους](#) (λήμμα στη Βικιπαίδεια).

[Ιστολόγιο](#) απογόνου της Μαντώ Μαυρογένους.

Ιφιγένεια Καμτσίδου, [«Μαντώ Μαυρογένη: η πατριώτισσα, ευπειθής πολίτης και ταπεινή δούλη»](#) (στους μαθητές δόθηκε μια συντομευμένη και απλουστευμένη [μορφή](#) του, βλ. Παράρτημα).

[Μαρία Πολυδούρη](#) (βιογραφικό στο Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών του ΕΚΕΒΙ)

Ταινίες

Ελένη Αλεξανδράκη [Η Νοσταλγός](#), (τρέιλερ της ταινίας που βασίζεται στο ομώνυμο διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη), 2005.

Κώστας Καραγιάννης, *Μαντώ Μαυρογένους* (απόσπασμα), 1971

Βίντεο

[Μαντώ Μαυρογένους, η πατρίς αγνωμονούσα](#) (απόσπασμα από την εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου», 12:39) [πηγή: YouTube]

[Εποχές και Συγγραφείς, Μαρία Πολυδούρη](#) (σειρά ντοκιμαντέρ, 51:28) [πηγή: Ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ]

[Εγώ, ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης](#) (2^ο επεισόδιο της σειράς εκπομπών *Το σκοτεινό τρυγόνι*) (12:56) [πηγή: YouTube]

Κάποια από τα παραπάνω κείμενα ελέγχονται και για την ακρίβεια των πληροφοριών τους και για την αισθητική τους, αλλά εξυπηρετούσαν τον στόχο της δραστηριότητας

στο πλαίσιο της οποίας χρησιμοποιήθηκαν: να εντοπιστούν, δηλαδή, τυχόν διαφορές και ομοιότητες που υπάρχουν στην παρουσίαση της ζωής ενός προσώπου –εν προκειμένω της Μαντώ Μαυρογένους– μεταξύ διαφόρων κειμένων, με ή χωρίς καλλιτεχνικές αξιώσεις και να ανιχνευθεί το πώς η διαφορετική χρονική στιγμή, οι εκάστοτε κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, η στόχευση του κάθε συντάκτη και άλλοι παράγοντες διαμορφώνουν την εικόνα του προσώπου για το οποίο μιλούν.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση (τρεις συνεχόμενες διδακτικές ώρες)

Η εφαρμογή του σεναρίου ξεκίνησε την 1/4/2013 στην αίθουσα του εργαστηρίου πληροφορικής, στο οποίο έγιναν και όλες οι ακόλουθες διδακτικές συναντήσεις. Η κατανομή σε ομάδες παρέμεινε ίδια όπως και σε προηγούμενη διδακτική παρέμβαση που είχε γίνει και στην οποία είχε αξιοποιηθεί η ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Η επιλογή ανήκε εξ αρχής στους μαθητές και προτιμήθηκε να παραμείνει ίδια η κατανομή.

Η διδασκαλία δεν ξεκίνησε με παρουσίαση στην ολομέλεια του θέματος με το οποίο θα ασχολούμασταν, μιας και στην ενότητα της γλώσσας που αφορά στα βιογραφικά είδη είχε ακροθιγώς συζητηθεί το είδος της μυθιστορηματικής βιογραφίας και οι μαθητές γνώριζαν ότι θα ασχολούμασταν με αυτό και στο πλαίσιο του μαθήματος της λογοτεχνίας.

Ζητήθηκε, λοιπόν, από τους μαθητές να ανοίξουν τους σταθμούς εργασίας και τους δόθηκαν οδηγίες για να μπουν στο Wiki που είχε δημιουργηθεί για τις ανάγκες του σεναρίου¹. Οι μαθητές κατευθύνθηκαν στο πρώτο φύλλο εργασίας, που ήταν κοινό για όλες τις ομάδες.

Το [πρώτο φύλλο εργασίας](#) διαφοροποιήθηκε από τις δραστηριότητες που προτείνει η δημιουργός του αρχικού σεναρίου για την προαναγνωστική φάση. Ο λόγος για αυτό ήταν οι χρονικοί περιορισμοί: στο παραδειγματικό σενάριο

¹ Βλ. περισσότερα για το Wiki στο τέλος της περιγραφής της Α' φάσης.

αφιερώνονταν έξι διδακτικές ώρες, και οι μαθητές καλούνταν να «βιογραφήσουν» ένα πρόσωπο της επιλογής τους και να παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης τα αποτελέσματα της έρευνάς τους. Μετά τις παρουσιάσεις ακολουθούσε συζήτηση στην οποία εγείρονταν κάποια πρώτα ερωτήματα. Έγινε προσπάθεια να συμπιεστούν οι δραστηριότητες της Α΄ φάσης σε δύο διδακτικές ώρες· τελικά, όμως, έγιναν τρεις, μιας και χρειάστηκε περισσότερος χρόνος από αυτόν που είχε αρχικά προβλεφθεί.

Στο πρώτο αυτό φύλλο ζητήθηκε από τους μαθητές να διαβάσουν μια σειρά από κείμενα που είτε παρείχαν βιογραφικές πληροφορίες για τη Μαντώ Μαυρογένους είτε επιχειρούσαν να φωτίσουν την πολιτική της δράση. Αρκετοί μαθητές χρειάστηκαν βοήθεια στην προσπέλαση του κειμένου της νομικού Ιφ. Καμτσίδου, το οποίο ήταν και το περισσότερο απαιτητικό, τόσο σε επίπεδο γλώσσας όσο και σε επίπεδο νοήματος. Η διδάσκουσα περνούσε περιοδικά από τις ομάδες διασαφηνίζοντας κάποια σημεία, όποτε της ζητήθηκε.

Κατόπιν, προβλήθηκε ένα απόσπασμα από την εκπομπή *Μηχανή του Χρόνου* σχετικά με τη ζωή της, καθώς και αποσπάσματα από την ταινία του 1971 *Μαντώ Μαυρογένους*.

Η ανάγνωση και η προβολή των αποσπασμάτων –μαζί με τον χρόνο που χρειάστηκε για να “εγκατασταθούν” οι μαθητές στο εργαστήριο και να τους δοθούν κάποιες γενικές κατευθύνσεις, και εξαιτίας κάποιων προβλημάτων που υπήρξαν κατά την προβολή των αποσπασμάτων στον βιντεοπροβολέα– κάλυψαν το μεγαλύτερο μέρος του δώρου που προοριζόταν για την Α΄ φάση. Βρέθηκε η λύση να δανειστούμε από συνάδελφο την επόμενη ώρα, η οποία τελικά αφιερώθηκε ολόκληρη στη συζήτηση στην ολομέλεια. Στην καθυστέρηση συνέβαλε και το γεγονός πως η ταινία του 1971 είναι τόσο αποκάλυπτα κακή (και τόσο ξένη η αισθητική της προς τον σημερινό θεατή) που στάθηκε αρκετά δύσκολο να συγκρατηθεί η θυμηδία των μαθητών.

Οι μαθητές είχαν διαθέσιμες τις ερωτήσεις που τέθηκαν προς συζήτηση κατά την ανάγνωση των κειμένων και την προβολή των βίντεο. Οι ερωτήσεις επέμεναν

κατά κύριο λόγο στην επισήμανση των διαφορών που εντοπίζονταν μεταξύ των διαφόρων πηγών και ζητούσαν από τους μαθητές να ερμηνεύσουν τις διαφορές αυτές. Οι παρατηρήσεις τους σχετικά με τη διαφορετική στόχευση κάθε κειμένου –τόσο των γραπτών κειμένων όσο και του φιλικού– αλλά και τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους το καθένα υπηρετεί τους στόχους του ήταν αρκετά εύστοχες. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί πως υπήρχε μεγαλύτερη συμμετοχή από ό,τι συνήθως, στο πλαίσιο της «κλασικής» τάξης.

Ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρουσα η αντίδραση κάποιων μαθητών στο άρθρο της νομικού. Σε [αυτό](#) υποστηριζόταν –χωρίς να αμφισβητείται η συνεισφορά της στον επαναστατικό αγώνα– πως και η Μαυρογένους ακολούθησε την πρακτική συναλλαγής με την εξουσία που χαρακτήριζε το νεοπαγές τότε κρατικό μόρφωμα και εν πολλοίς διατηρήθηκε και αργότερα. Οι αποστάσεις που κρατούσε το άρθρο από μια αγιοποιημένη παρουσίαση της Μαυρογένους –τονίζω και πάλι, χωρίς να αμφισβητεί τη συνεισφορά της– τους ξένισε αρκετά, αποδεικνύοντας πως και ως θεατές και ως αναγνώστες ήταν δύσκολο να αποχωριστούν προκατασκευασμένες εικόνες που είχαν για το συγκεκριμένο πρόσωπο. Με την αφορμή αυτή, λοιπόν, τέθηκε το ερώτημα *αν θεωρούν πως και ο ίδιος ο βιογράφος έχει πλάσει μια ερμηνεία για το βιογραφούμενο πρόσωπο, την οποία και προσπαθεί να επαληθεύσει μέσα από το έργο του.*

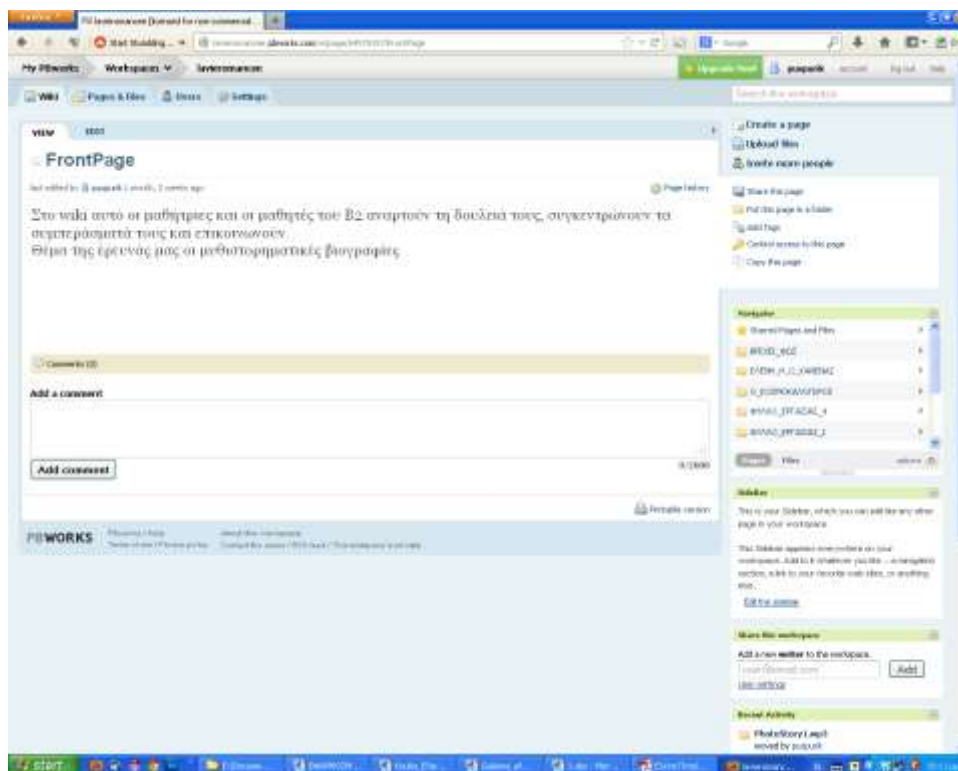
Με το φύλλο εργασίας ζητούνταν από τους μαθητές να συμπυκνώσουν τις απόψεις τους σε κείμενο και να το αναρτήσουν στη σελίδα που είχε διαμορφωθεί για τον σκοπό αυτό στο Wiki. Τους δόθηκε συγκεκριμένη ημερομηνία παράδοσης της εργασίας τους και η διδάσκουσα σχολίασε τις απαντήσεις ζητώντας διευκρινίσεις ή προτείνοντας διορθώσεις σε κάποιες περιπτώσεις. (Ο τρόπος αυτός αξιολόγησης ακολουθήθηκε και στη συνέχεια). Σε γενικές γραμμές ανταποκρίθηκαν όλες οι ομάδες· κάποιοι είχαν αφήσει αναπάντητες μια ή δυο ερωτήσεις που ήταν περισσότερο απαιτητικές αλλά τις συμπλήρωσαν στη συνέχεια. Αρκετές απαντήσεις ήταν πάντως φτωχότερες, στο επίπεδο του προβληματισμού, από τη συζήτηση που

έγινε μέσα στην τάξη. Υπήρξε τέλος μια ομάδα, η οποία προσπάθησε να αντιγράψει(!) από τις σελίδες των άλλων ομάδων ακολουθώντας την προσφιλή μέθοδο του copy-paste.

Στο τέλος του τριώρου τούς δόθηκαν προς ανάγνωση στο σπίτι αποσπάσματα από τη μυθιστορηματική βιογραφία που ανατέθηκε σε κάθε ομάδα. Κάποιες ομάδες –οι οποίες είτε είχαν μεγαλύτερο όγκο υλικού να καλύψουν είτε κρίθηκε πως τα μέλη τους θα χρειάζονταν περισσότερο χρόνο– είχαν λάβει τα αποσπάσματά τους ήδη πριν από την έναρξη της εφαρμογής.

Για τις ανάγκες του σεναρίου δημιουργήθηκε από τη διδάσκουσα Wiki (<http://lavieromancee.pbworks.com>). Στο περιβάλλον αυτό συγκεντρώθηκαν και διαμοιράστηκαν στους μαθητές όλα τα φύλλα εργασίας και εκεί έγινε η ανάρτηση και των δικών τους εργασιών σε κάθε στάδιο της εφαρμογής. Παρόλο που οι μαθητές δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία εργασίας σε αντίστοιχο περιβάλλον, προσαρμόστηκαν γρήγορα. Εντύπωσή μου είναι πως η κύρια τεχνική δυσκολία που αντιμετώπισαν στη διάρκεια της εφαρμογής ήταν ο σχετικά αργός ρυθμός πληκτρολόγησης, με αποτέλεσμα να χρειάζονται αρκετό χρόνο για να ολοκληρώσουν τα κείμενά τους. Μέσα στην εβδομάδα που ακολούθησε πάντως, πριν από την επόμενη διδακτική συνάντηση, η διδάσκουσα απασχόλησε κάθε ομάδα χωριστά, για ένα περίπου δεκάλεπτο, εξασφαλίζοντας πως όλοι γνωρίζουν τις βασικές λειτουργίες ενός Wiki. Είχε δοθεί username και password για κάθε ομάδα καθώς και ξεχωριστό username και password για κάθε μέλος, ώστε να είναι κάπως πιο εύκολη η αξιολόγηση της συνεισφοράς καθενός στις εργασίες εκείνες που θα ολοκληρώνονταν εκτός σχολείου.

Β' φάση (επτά διδακτικές ώρες)

1^ο δίωρο

Στη δεύτερη συνάντηση οι ομάδες επρόκειτο να ξεκινήσουν την επεξεργασία του δεύτερου φύλλου εργασίας, που αφορούσε στο συγκεκριμένο κείμενο που είχε αναλάβει καθεμιά. Αυτό όμως δεν στάθηκε δυνατό, μιας και ελάχιστοι είχαν ολοκληρώσει την ανάγνωση των αποσπασμάτων που τους είχαν δοθεί. Υπήρχαν ομάδες στις οποίες κανένα από τα μέλη δεν είχε διαβάσει τα αποσπάσματα, ενώ ένας μαθητής μόνο είχε διαβάσει ολόκληρο το κείμενο που ανατέθηκε στην ομάδα του. Ιδιαίτερη δυσκολία αντιμετώπισαν οι ομάδες του [φύλλου εργασίας 2Γ](#). Εκτός των αποσπασμάτων από το βιβλίο του Περάνθη που τους είχαν ανατεθεί, έπρεπε να διαβάσουν και το διήγημα του Παπαδιαμάντη «Η νοσταλγός», κείμενο το οποίο βρήκαν εξαιρετικά δύσκολο γλωσσικά. Η διδάσκουσα παρενέβη βοηθητικά και συγχρόνως προκρίθηκε η λύση να παρακολουθήσουν το [τρέιλερ](#) της ταινίας της

Ελένης Αλεξανδράκη, η οποία βασίζεται στο διήγημα του Παπαδιαμάντη, ώστε να συνδέσουν τα τεκταινόμενα στο διήγημα με το αντίστοιχο απόσπασμα από τη βιογραφία του Περάνθη². Τελικά, οι μαθητές των δύο ομάδων που είχαν αναλάβει τα συγκεκριμένα κείμενα περιορίστηκαν στο τρέιλερ και τα αποσπάσματα του Περάνθη.

Έτσι, το πρώτο δίωρο της Β΄ φάσης αφιερώθηκε στην ανάγνωση των κειμένων. Το βασικό πρόβλημα που προέκυψε από αυτήν την καθυστέρηση ήταν πως, μιας και η συγκεκριμένη εφαρμογή ολοκληρώθηκε μια μόλις εβδομάδα πριν το κλείσιμο του σχολείου για τις διακοπές του Πάσχα (ημερομηνία κατά την οποία τελείωνε ουσιαστικά και το σχολικό έτος) και επειδή η τελευταία βδομάδα δεν ήταν δυνατό να αξιοποιηθεί, οι ώρες αυτές που αφιερώθηκαν στο να γίνει η ανάγνωση των κειμένων στην τάξη έλειπαν από τη Γ΄ φάση, οπότε και θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την παρουσίαση των εργασιών.

2^ο τρίωρο (1 ώρα και 1 συνεχόμενο δίωρο μέσα στην ίδια μέρα)

Το δεύτερο τρίωρο της Β΄ φάσης ξεκίνησε η επεξεργασία του πρώτου από τα δύο φύλλα εργασίας που δημιουργήθηκαν για τη φάση αυτή (φύλλα 2Α, 2Β και 2Γ).

Δραστηριότητες του φύλλου εργασίας 2Α:

Με την [πρώτη δραστηριότητα](#) του φύλλου εργασίας 2Α ζητούνταν από τους μαθητές να διαβάσουν το σημείωμα που παραθέτει η Γαλανάκη στο τέλος της δεύτερης έκδοσης του βιβλίου της, στο οποίο καταγράφει εν συντομία τις ιστορικές πληροφορίες για τη ζωή της Αλταμούρα, καθώς και τις δικές της προσπάθειες να συγκεντρώσει τις πληροφορίες αυτές. Στη συνέχεια, κλήθηκαν να καταγράψουν τις πηγές της, προφορικές ή γραπτές, και να συνθέσουν έναν πίνακα στον οποίο θα παρουσιάζονται αποσπάσματα από το μυθιστόρημα και οι αντίστοιχες αναφορές από

² Ο Περάνθης στη μυθιστορηματική βιογραφία του Παπαδιαμάντη κάνει την υπόθεση πως ο Παπαδιαμάντης στα κείμενά του αυτοβιογραφείται με την πιο στενή έννοια του όρου. Αφηγείται λοιπόν τη ζωή του αναπλάθοντας επεισόδια από τα έργα του. Για τον Περάνθη η Λιαλιώ υπήρξε ανευόδωτος εφηβικός έρωτας του Σκιαθίτη.

τη βιογραφική παρουσίαση. Και οι δύο ομάδες στις οποίες ανατέθηκε αυτό το φύλλο εργασίας έκαναν μόνο το πρώτο σκέλος της δραστηριότητας.

Με τη [δεύτερη δραστηριότητα](#) ζητούνταν από τους μαθητές να σχολιάσουν ένα σημείωμα της Γαλανάκη προς τους αναγνώστες. Σε ένα μικρό κείμενο που εισάγει στο επίμετρο της δεύτερης έκδοσης η Γαλανάκη γράφει: «Θα ήταν ίσως ενδιαφέρον [...] να κατανοήσει [ενν. ο αναγνώστης] τι σημαίνει μετάλλαξη της πρώτης ύλης σε λογοτεχνία». Στη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές χρειάστηκαν αρκετή βοήθεια: προφορικά τους ζητήθηκε να επιστρατεύσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τις αφηγηματικές τεχνικές και να συζητήσουν τον τρόπο με τον οποίο η Γαλανάκη τις χρησιμοποιεί για να αποδώσει τη ζωή της Αλταμούρα. Ακόμη, τους επισημάνθηκε πως η συγγραφέας είναι και ιστορικός, και επομένως κλήθηκαν να σκεφτούν ποια άλλη δική της ταυτότητα επιστρατεύει για να σκιαγραφήσει τις διαφορετικές ταυτότητες της Αλταμούρα.

Δραστηριότητες του φύλλου εργασίας 2B:

Με την [πρώτη δραστηριότητα](#) αυτού του φύλλου εργασίας ζητούνταν από τους μαθητές των τριών ομάδων που ανέλαβαν το *Βρέχει φως* να καταγράψουν σε ένα κείμενο τις πηγές του συγγραφέα και να ανιχνεύσουν μέσα στο βιβλίο τους τρόπους με τους οποίους ο συγγραφέας συμπληρώνει τα κομμάτια εκείνα για τα οποία δε διαθέτει ιστορικά τεκμήρια. Η δραστηριότητα αυτή αποσκοπούσε στο να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν πως η διαδικασία της βιογράφισης ενός προσώπου σε ένα λογοτεχνικό κείμενο δεν είναι μια «καλλολογική» απόδοση των ιστορικών στοιχείων, αλλά, πρωτίστως, μια ερμηνεία του προσώπου αυτού, στην οποία βασικό ρόλο διαδραματίζει ο ίδιος ο συγγραφέας. Επίσης, προτάθηκε στις ομάδες να αποταθούν και στον ίδιο τον συγγραφέα για να τον ρωτήσουν σχετικά, καθώς η ηλεκτρονική του διεύθυνση είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο των εκδόσεών του.

Η αλήθεια είναι πως η πρόταση αυτή έγινε χωρίς καμιά ιδιαίτερη προσδοκία και μάλλον ως άσκηση στη σύνταξη επιστολών. Ο Γκιμοσούλης, πάντως, απάντησε την ίδια μέρα και η πραγματικά γενναιόδωρη απάντησή του νομίζω βοήθησε τους μαθητές να απαντήσουν.³

Με τη [δεύτερη δραστηριότητα](#) ζητούνταν από τους μαθητές να συνθέσουν σε λογισμικό κατασκευής χρονογραμμών το βιογραφικό της Πολυδούρη και του Καρυωτάκη από τη γέννησή τους ως και τη χρονιά που τελείωναν τα δοθέντα αποσπάσματα (1926, φυγή της Πολυδούρη στο Παρίσι). Ήταν όμως λανθασμένη η εντύπωση πως οι μαθητές θα μπορούσαν, χωρίς προηγούμενη εμπειρία, να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά το αρκετά περίπλοκο [λογισμικό](#). Οι δύο από τις τρεις ομάδες εγκατέλειψαν την προσπάθεια και έφτιαξαν τις παρουσιάσεις τους σε λογισμικό δημιουργίας παρουσιάσεων⁴, ενώ η τρίτη κατάφερε να φτιάξει μια χρονογραμμή, χωρίς να εκμεταλλευτεί όμως ιδιαίτερα τις δυνατότητες που δίνει το λογισμικό⁵.

Δραστηριότητες του φύλλου εργασίας 2Γ:

Με την [πρώτη δραστηριότητα](#) ζητούνταν από τους μαθητές, αφού παρακολουθήσουν ένα δωδεκάλεπτο βιογραφικό [ντοκιμαντέρ](#) για τον Παπαδιαμάντη και διαβάσουν το [αυτοβιογραφικό του σημείωμα](#), να συνθέσουν οι ίδιοι ένα βιογραφικό σημείωμα του συγγραφέα⁶. Παρά την απλότητα της άσκησης, χρειάστηκε αρκετός χρόνος για την ολοκλήρωσή της, με αποτέλεσμα η τρίτη δραστηριότητα να γίνει στο σπίτι και η μία από τις δύο ομάδες –η οποία αντιμετώπιζε και μεγάλα προβλήματα συνεργασίας και σύμπτωσης– να μην την ολοκληρώσει ποτέ. Εκ των υστέρων βλέπω πως η συγγραφή του βιογραφικού σημειώματος από τους μαθητές θα μπορούσε και να λείπει.

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο [gramma_Gimosoulis](#).

⁴ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο [ezkk_2.rptx](#).

⁵ Επισκεφθείτε [εδώ](#) την ιστοσελίδα του λογισμικού και στο πεδίο αναζήτησης γράψτε «Πολυδούρη».

⁶ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο [abkm_2.doc](#).

Με τη δεύτερη δραστηριότητα ζητήθηκε από τους μαθητές, αφού διαβάσουν τις μαρτυρίες των Νιρβάνα, Χατζόπουλου και Βάρναλη, να παρουσιάσουν την εικόνα του Παπαδιαμάντη που αναδεικνύεται μέσα από τα κείμενά τους. Στόχος της συγκεκριμένης δραστηριότητας ήταν να δουν πώς η εικόνα του Παπαδιαμάντη φιλτράρεται μέσα από το διαφορετικό κάθε φορά βλέμμα του προσώπου που μιλά για αυτόν⁷.

Η τρίτη δραστηριότητα εκμεταλλευόταν την υπόθεση εργασίας του Περάνθη· όπως ανέφερα και προηγουμένως, ο συγγραφέας λαμβάνει ως δεδομένο πως ο Παπαδιαμάντης στα κείμενά του αυτοβιογραφείται και για αυτόν τον λόγο χρησιμοποιεί ως ιστορικά τεκμήρια τα διηγήματά του. Ζητήθηκε, λοιπόν, από τους μαθητές, αφού συμβουλευτούν διάφορα κείμενα⁸ σχετικά με την αυτοβιογραφικότητα του Παπαδιαμάντη, να συμπυκνώσουν την άποψή που σχημάτισαν σε ένα κείμενο, το οποίο θα αναρτούσαν έπειτα σε μορφή σχολίου σε κάποιο από τα δύο ιστολόγια στα οποία ανέτρεξαν. Η δραστηριότητα στόχευε καταρχάς στο να μη θεωρήσουν οι μαθητές δεδομένη την ερμηνεία που δίνει ο Περάνθη στο έργο του Παπαδιαμάντη, και ως συνέχεια των προηγουμένων, να συνειδητοποιήσουν πως μια μυθιστορηματική βιογραφία συνιστά κατεξοχήν ερμηνεία και κατασκευή του βιογραφούμενου προσώπου.

3^ο δώρο

Στη διάρκεια του τρίτου δώρου οι μαθητές επεξεργάστηκαν το δεύτερο από τα φύλλα εργασίας της Β' φάσης (φύλλα εργασίας 3Α, 3Β και 3Γ). Κάποιες ομάδες δεν είχαν ολοκληρώσει όλες τις δραστηριότητες του προηγούμενου φύλλου εργασίας και είτε παρέμειναν για λίγο στο δεύτερο φύλλο εργασίας είτε προχώρησαν με την υπόσχεση ότι θα το ολοκληρώσουν στο σπίτι.

⁷ Βλ. ό.π. το αρχείο gdms_2.doc.

⁸ Για τα κείμενα αυτά βλ. http://fotodendro.blogspot.gr/2011/01/blog-post_16.html και http://logotexniakatefthinsis.blogspot.gr/2009/11/blog-post_5985.html.

Δραστηριότητα του φύλλου εργασίας 3Α

Με το [φύλλο εργασίας 3Α](#) ζητούνταν από τους μαθητές να συντάξουν μια σειρά επιστολών σε πρώτο πρόσωπο, ως Ελένη Αλταμούρα. Οι επιστολές αυτές αναφέρονταν σε γεγονότα κομβικά στη ζωή της: τα χρόνια της εσώκλειστης σχολικής της ζωής, όταν πρωτοανακάλυπτε τη ζωγραφική, την εποχή που μεταμφιεσμένη σε άντρα σπούδαζε ζωγραφική στην Ιταλία, τη γέννηση του πρωτότοκου –εκτός γάμου– παιδιού της και τον θάνατο που τη βρήκε σε βαθιά μοναξιά στις Σπέτσες. Ζητήθηκε από τους μαθητές να παραμείνουν πιστοί στα ιστορικά στοιχεία που είχαν για τη ζωή της, κατά τα άλλα όμως να αποδώσουν την Αλταμούρα έτσι όπως την κατάλαβαν οι ίδιοι, ακόμη και αν διαφοροποιούνταν από το (λογοτεχνικό) κείμενο της Γαλανάκη.

Το δεύτερο σκέλος της δραστηριότητας –που ζητούσε από τους μαθητές να δημιουργήσουν μια ψηφιακή αφήγηση συμπληρώνοντάς τη με ό,τι άλλο υλικό ήθελαν και χρησιμοποιώντας το λογισμικό photostory– δεν ολοκληρώθηκε. Οι περισσότερες από τις επιστολές και των δύο ομάδων δεν καταφέρνουν να αποδώσουν έναν ανάγλυφο, ζωντανό χαρακτήρα. Είναι ενδιαφέρον πάντως πως η πιο επιτυχημένη από τις επιστολές είναι αυτή στην οποία η Αλταμούρα φέρεται να περιγράφει την καταπίεση που νιώθει προσπαθώντας να χωρέσει μέσα στην ατμόσφαιρα του σχολείου το πάθος της για τη ζωγραφική (συγγένειες μεταξύ «βιογράφων» και βιογραφούμενης;)⁹.

Δραστηριότητα του φύλλου εργασίας 3Β

Στο [φύλλο εργασίας 3Β](#) ζητήθηκε από τους μαθητές να διαλέξουν από τα αποσπάσματα που τους δόθηκαν το κεφάλαιο που τους άρεσε περισσότερο και να το «ντύσουν» με υπερκειμενικές συνδέσεις (φωτογραφίες, μουσικές, εικόνες, ποιήματα) που θα αποδίδουν τη Μαρία Πολυδούρη και τον Κώστα Καρυωτάκη, έτσι όπως τους ερμήνευσε κάθε ομάδα. Η πρώτη απόπειρα της μιας ομάδας ήταν ενδεικτική της επιπόλαιης προσέγγισης με την οποία χρησιμοποιούνται κάποτε οι ΤΠΕ· δεν ήταν

⁹ Βλ. ό.π. τα ggkl_3.doc και sxx_3.doc.

τόσο ότι διάλεξαν αρχικά εικόνες αμφισβητούμενης αισθητικής, ήταν κυρίως ότι δεν μπορούσαν να δικαιολογήσουν γιατί διάλεξαν τις συγκεκριμένες εικόνες ως σύνδεση με το κείμενο που διάβασαν. Ενδιαφέρουσα ήταν στη συνέχεια η επιλογή τους να αποδώσουν την περιγραφή της Πολυδούρη από τον αφηγητή με ένα [συννεφόλεξο](#) στο οποίο ενέταξαν λέξεις του κειμένου και συνειρμούς δικούς τους¹⁰. Αν υπήρχε περισσότερος χρόνος, η δραστηριότητα αυτή θα ήταν μια καλή αφορμή και για να έρθουν σε επαφή με την ποίηση της Πολυδούρη και του Καρυωτάκη, καθώς χρησιμοποίησαν στίχους των δύο ποιητών για να φωτίσουν γεγονότα και συναισθήματα του κειμένου. Τέλος, η μια από τις τρεις ομάδες δεν ολοκλήρωσε αυτήν τη δραστηριότητα.

Δραστηριότητα του φύλλου εργασίας 3Γ

Στο [φύλλο εργασίας 3Γ](#) ζητήθηκε από τους μαθητές να μιμηθούν την υπόθεση εργασίας του Περάνθη, ανεξάρτητα από το αν είχαν συμφωνήσει ή όχι με την προσέγγιση αυτή στο φύλλο εργασίας 2Γ. Αφού, λοιπόν, διάβασαν το διήγημα του Παπαδιαμάντη [«Το μοιρολόγι της φώκιας»](#), συνέθεσαν το δικό τους ψευδο-λογοτεχνικό κείμενο, στο οποίο μένοντας πιστοί στα βιογραφικά στοιχεία του Παπαδιαμάντη και συνδυάζοντάς τα με τα όσα καταγράφονται στο «Μοιρολόγι» θα προσπαθούσαν να επινοήσουν ένα επεισόδιο από τη ζωή του. Προβλήματα υπήρξαν και πάλι στη γλωσσική προσπέλαση του κειμένου αλλά η συντομία του ήταν ο λόγος που δεν πτοήθηκαν τόσο οι μαθητές, όσο στην περίπτωση της Νοσταλγού. Η διδάσκουσα επενέβη βοηθητικά για την κατανόηση του κειμένου.

Έχω την εντύπωση πως εδώ επικράτησε η ανάγκη των μαθητών να εκφραστούν οι ίδιοι, και περισσότερο από βιογράφηση του Παπαδιαμάντη τα κείμενα που προέκυψαν είναι αυτο-βιογράφηση δική τους, χωρίς αυτό –κατά τη γνώμη μου– να

¹⁰ Βλ. ό.π. τα emp_3.doc και ezkk_3.doc.

είναι απαραίτητως αρνητικό. Φάνηκε για μια ακόμη φορά πως ο βιογράφος καταθέτει και δικά του κομμάτια στη βιογράφιση που επιχειρεί¹¹.

Να σημειωθεί, επίσης, πως τα κείμενα που προέκυψαν από τη δραστηριότητα αυτή είναι σε πολύ μικρό βαθμό ομαδοσυνεργατικά. Υπήρξε συζήτηση της ολομέλειας κάθε ομάδας, πάρθηκαν κάποιες αποφάσεις για το πώς θα διαπλεκόταν ο μύθος με τα βιογραφικά του Παπαδιαμάντη αλλά η εργασία ολοκληρώθηκε από ένα μόνο μέλος κάθε ομάδας και οι υπόλοιποι κράτησαν ρόλο επιμελητή.

Γ' φάση (3 ώρες, 1 ώρα + 1 συνεχόμενο δίωρο μέσα στην ίδια ημέρα)

Το [φύλλο εργασίας](#) της Γ' φάσης ήταν και πάλι κοινό για όλες τις ομάδες. Ζητήθηκε από τους μαθητές να διαλέξουν ένα πρόσωπο, διάσημο ή όχι, του οποίου η ζωή παρουσιάζει για τους ίδιους ενδιαφέρον. Μετά από μια μικρή έρευνα έπρεπε να συντάξουν ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα, παραθέτοντας και τις πηγές τους καθώς και τους λόγους που τους έκαναν να διαλέξουν το συγκεκριμένο πρόσωπο. Στη συνέχεια, έπρεπε να εστιάσουν σε ένα επεισόδιο από τη ζωή του και να το αποδώσουν με μια πιο δημιουργική ματιά. Αν και δεν παραδόθηκαν όλες οι εργασίες ολοκληρωμένες, ήταν αρκετά ενδιαφέρουσες οι προτάσεις τους για το δεύτερο και πιο δημιουργικό σκέλος.

Θα σταθώ αρχικά σε μια εργασία η οποία παραδόθηκε ημιτελής: μια από τις ομάδες διάλεξε να βιογραφήσει τον Τζέιμς Κάμερον, σκηνοθέτη μεταξύ άλλων του *Τιτανικού* και του *Avatar*. Για το δεύτερο σκέλος της εργασίας τους –το οποίο και δεν παραδόθηκε τελικά– σκόπευαν να κάνουν μια έρευνα σχετικά με τις συνθήκες δημιουργίας του *Τιτανικού* και να αποδώσουν την περίοδο αυτή της ζωής του σκηνοθέτη σε έναν κωμικό θεατρικό διάλογο μεταξύ του ίδιου και των βασικών χαρακτήρων της ταινίας του.

Η πιο εμπνευσμένη εργασία που παραδόθηκε ήταν από την ομάδα που επέλεξε να βιογραφήσει τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ. Μετά το βιογραφικό του σημείωμα

¹¹ Βλ. ό.π. τα abkm_3.doc και gdms_3.doc.

επέλεξαν, χρησιμοποιώντας το λογισμικό photostory, να επενδύσουν τον γνωστό λόγο που εκφώνησε το 1963 στην Ουάσινγκτον με σύγχρονες εικόνες που αφήνουν ανοιχτό το ερώτημα αν το όνειρο του Κινγκ έχει πραγματοποιηθεί ή αν το αίτημά του παραμένει αναπάντητο. Ήταν η ομάδα που κατάφερε να χρησιμοποιήσει με τον πιο δημιουργικό τρόπο τις ΤΠΕ και να εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες που δίνουν για να αποδώσει τη δική της ερμηνεία για το βιογραφούμενο πρόσωπο και την κληρονομιά που άφησε πίσω του¹².

Μια άλλη ομάδα επέλεξε να βιογραφήσει τον Τεντ Μπάντι, έναν κατά συρροήν δολοφόνο, και για το δεύτερο σκέλος της εργασίας τους έγραψαν την απολογία του ενώπιον του δικαστηρίου. Αν και το κείμενο δεν είναι εξαιρετικά δυνατό, είναι πάντως φανερή η προσπάθειά τους να αποδώσουν με τρόπο ρεαλιστικό τον χαρακτήρα του κειμένου τους, να μιλήσουν, όπως θα μιλούσε εκείνος, να αποδώσουν το πώς «διάβασαν» τη ζωή του¹³.

Υπήρχαν πάντως και ομάδες οι οποίες δεν παρέδωσαν ολοκληρωμένη την εργασία τους ή το αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξαν δείχνει πως δεν υπήρξε επίτευξη όλων των στόχων του σεναρίου. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν μια μάλλον αβασάνιστη παρουσίαση της ζωής της Κοκό Σανέλ σε λογισμικό παρουσίασης¹⁴ ή μια εξίσου πρόχειρη ψηφιακή αφήγηση της ζωής του Μάικλ Τζάκσον με τη βοήθεια του λογισμικού photostory.

Μια μεγάλη έλλειψη του σεναρίου, έτσι όπως εφαρμόστηκε, ήταν πως οι εργασίες αυτές δεν παρουσιάστηκαν ούτε συζητήθηκαν στην ολομέλεια της τάξης. Για όσες ολοκληρώθηκαν, πάντως, ζητήθηκε από τους μαθητές να μουν στο Wiki και να καταθέσουν τα σχόλιά τους στους δημιουργούς τους. Τις περισσότερες φορές οι παρατηρήσεις τους περιορίστηκαν σε επαινετικά σχόλια αλλά νομίζω πως αυτό

¹² Βλ. ό.π. τα gdms.doc και king_dream.doc.

¹³ Βλ. ό.π. το sxx.doc.

¹⁴ Βλ. ό.π. το ggkl.pptx.

οφείλεται στο ότι οι μαθητές δεν είναι εξοικειωμένοι με τη διαδικασία μιας εποικοδομητικής αξιολόγησης μεταξύ τους.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1 (κοινό για όλες τις ομάδες)

Θα εξετάσουμε πώς σκιαγραφείται στο διαδίκτυο η ζωή μιας γυναίκας πολύ γνωστής σε όλους μας, της Μαντώ Μαυρογένους. Οι παρακάτω πηγές παρουσιάζουν τις ιστορικές πληροφορίες σχετικά με τη ζωή της.

Για την έρευνα σας θα ξεκινήσετε λοιπόν από τις παρακάτω ιστοσελίδες:

- [το σχετικό λήμμα της Βικιπαίδειας για τη Μαντώ Μαυρογένους](#)
- [το ιστολόγιο ενός απόγονου της Μαντώ Μαυρογένους](#) (διαβάστε μόνο το απόσπασμα που αφορά στην ηρωίδα της Επανάστασης)
- [το άρθρο μιας νομικού για την πολιτική διάσταση της δράσης της](#)
- [ένα απόσπασμα από τη Μηχανή του Χρόνου αφιερωμένο στην ηρωίδα](#)

Αν θεωρείτε πως σας επαρκεί ο χρόνος για να συμπληρώσετε την έρευνά σας και με κάποια άλλη ιστοσελίδα, μπορείτε να το κάνετε αρκεί να σημειώσετε την πηγή σας.

Μαζί θα παρακολουθήσουμε και αποσπάσματα από μια ταινία του 1971 με τίτλο *Μαντώ Μαυρογένους*. Η ταινία αυτή στοχεύει στο να παρουσιάσει με τρόπο καλλιτεχνικό τις πληροφορίες σχετικά με τη ζωή της.

Τα ερωτήματα που μας ενδιαφέρουν είναι τα εξής:

1. Πώς παρουσιάζεται η σχέση της με τον Υψηλάντη σε κάθε ιστοσελίδα και πώς στην ταινία;
2. Πώς παρουσιάζεται η σχέση της με την πολιτική εξουσία σε κάθε ιστοσελίδα και πώς στην ταινία;
3. Σε ποια κειμενικά είδη εντάσσονται τα κείμενα που διαβάσατε ή ακούσατε;
4. Θεωρείτε πως η ταυτότητα κάθε ιστοσελίδας (ποιος γράφει, τι είδους κείμενο γράφει, σε ποιους απευθύνεται, πότε τα γράφει αυτά, ποιος είναι ο στόχος του) καθώς

και το είδος της ταινίας (χρόνος δημιουργίας, σκηνοθέτης, κοινό στο οποίο απευθύνεται) επηρεάζει το πώς παρουσιάζεται η Μαντώ Μαυρογένους;

5. Σε ποιο κινηματογραφικό είδος θα λέγατε ότι βρίσκεται πιο κοντά η ταινία *Μαντώ Μαυρογένους*;

- πολιτικό δράμα
- αισθηματικό δράμα
- περιπέτεια
- ταινία δράσης

6. Πώς συμπληρώνει η ταινία στοιχεία που δεν είναι γνωστά για τη ζωή της Μαντώ Μαυρογένους;

7. Πιστεύετε πως η ταινία επιλέγει να αποσιωπήσει ή να μην επιμένει σε στοιχεία που είναι γνωστά για τη ζωή της; Γιατί θεωρείτε ότι συμβαίνει αυτό;

Μετά τη συζήτηση που θα κάνουμε συμπυκνώστε τις απαντήσεις σας σε ένα σύντομο κείμενο το οποίο θα αναρτήσετε σε σελίδα που θα δημιουργήσετε στο Wiki.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2Α (για τις ομάδες του *Ελένη ή ο Κανένας*)

Α. Από το βιογραφικό που παραθέτει στο τέλος του μυθιστορήματός της η Ρέα Γαλανάκη καταγράψτε το είδος των πηγών, προφορικών ή γραπτών, τις οποίες συνέλεξε και οι οποίες αποτέλεσαν την πρώτη ύλη για το μυθιστόρημά της.

Στη συνέχεια, συνθέστε έναν πίνακα στον οποίο θα παρουσιάζονται παράλληλα αποσπάσματα από το μυθιστόρημα και οι αντίστοιχες αναφορές από το ιστορικό κείμενο και αναρτήστε τον στο Wiki.

Β. Πριν το βιογραφικό της Αλταμούρα, το οποίο παραθέτει η Γαλανάκη στο τέλος του μυθιστορήματός της, βρίσκεται και το εξής σημείωμα προς τον αναγνώστη: «Θα ήταν ίσως ενδιαφέρον [...] να κατανοήσει [ενν. ο αναγνώστης] τι σημαίνει μετάλλαξη της πρώτης ύλης σε λογοτεχνία. Με ποιον τρόπο, δηλαδή, οι ποικίλες ιστορικές ή άλλες πληροφορίες, η ιστορική επίσης αίσθηση του συγγραφέα μπολιάζονται στο δέντρο της Λογοτεχνίας και υποτάσσονται πλήρως στους λογοτεχνικούς κανόνες, ώστε να προκύψει αυτός ο πρωτόφαντος, ο τόσο διαφορετικός καρπός: το λογοτεχνικό έργο».

Πώς καταλαβαίνετε εσείς τη «μετάλλαξη» αυτή; Πού σταματά το ιστορικό κείμενο και πού αρχίζει η δημιουργική γραφή; Σχολιάστε το παραπάνω σημείωμα σε ένα σύντομο κείμενο και αναρτήστε το στο Wiki.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2B (για τις ομάδες του *Βρέχει φως*)

A. Αφού διαβάσετε τα αποσπάσματα που σας δόθηκαν συζητήστε μεταξύ σας:

Ποιες είναι οι πηγές του συγγραφέα; Πώς συμπληρώνει τα κομμάτια που λείπουν για να ολοκληρώσει την αφήγησή του; Πώς χρησιμοποιεί το ιστορικό υλικό που έχει στη διάθεσή του;

Συνθέστε τα συμπεράσματά σας σε ένα σύντομο κείμενο το οποίο θα ανεβάσετε στο Wiki.

Για να απαντήσετε στα ερωτήματα αυτά μπορείτε, αν θέλετε, να δοκιμάσετε να έρθετε σε επαφή με τον [συγγραφέα](#) στέλνοντας του μείλ στις εκδόσεις που τον εκπροσωπούν.

B. Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα <http://timerime.com/en/> για να συνθέσετε σε *χρονογραμμή* το βιογραφικό σημείωμα της Πολυδούρη και του Καρυωτάκη από τη γέννησή τους έως και τη χρονιά στην οποία τελειώνουν τα αποσπάσματα που σας δόθηκαν.

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε όποιες διαδικτυακές πηγές θέλετε, αρκεί να σημειώνετε την ιστοσελίδα από την οποία προέρχονται οι πληροφορίες σας. Για να ξεκινήσετε όμως, μπορεί να σας φανούν χρήσιμοι οι παρακάτω σύνδεσμοι:

- [το επεισόδιο της σειράς της NET "Εποχές και Συγγραφείς" που ήταν αφιερωμένο στη Μαρία Πολυδούρη](#)
- [το βιογραφικό της Μαρίας Πολυδούρη από το αρχείο ελλήνων λογοτεχνών του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου](#)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2Γ (για τις ομάδες του «Ο κοσμοκαλόγερος»)

Α. Παρακολουθήστε [εδώ](#) ένα σύντομο βιογραφικό του Παπαδιαμάντη από τη σειρά της ΕΡΤ «Το σκοτεινό τρυγόνι» και διαβάστε [εδώ](#) το αυτοβιογραφικό σημείωμά του. Μετασχηματίστε τις πληροφορίες που συγκεντρώσατε σε ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα το οποίο θα αναρτήσετε στο Wiki.

Β. Βρείτε [εδώ](#) την αφιερωμένη στον Παπαδιαμάντη έκδοση του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου και εντοπίστε το κεφάλαιο «Ο Παπαδιαμάντης μέσα από τα μάτια των άλλων». Διαβάστε τις μαρτυρίες του Παύλου Νιρβάνα, του Κώστα Βάρναλη και του Δημήτρη Χατζόπουλου (σελ. 15).

Πώς αναδεικνύεται ο Παπαδιαμάντης μέσα από τα λόγια των συγγραφέων που τον γνώρισαν; Γράψτε ένα σύντομο κείμενο που θα αναρτήσετε στο Wiki.

Γ. Διαβάζοντας τη «Νοσταλγία» του ίδιου του Παπαδιαμάντη και το απόσπασμα από τον «Κοσμοκαλόγερο» του Περάνθη, θα είδατε πως ο Περάνθης για τη μυθιστοριοποίηση της ζωής του Παπαδιαμάντη αντιμετωπίζει ως βιογραφικό υλικό το ίδιο το έργο του Παπαδιαμάντη.

Εσείς τι πιστεύετε; Υπερβάλλει ο Περάνθης θεωρώντας πως το έργο του Παπαδιαμάντη είναι απολύτως αυτοβιογραφικό; Με άλλα λόγια ο Παπαδιαμάντης αφηγείται τη ζωή του μέσα στα έργα του ή ο Περάνθης “κατασκευάζει” τη ζωή αυτή διαβάζοντας με προσωπικό τρόπο τον Παπαδιαμάντη;

Συζητήστε μεταξύ σας τι πιστεύετε και στη συνέχεια διαβάστε και τα εξής:

- [στη σελίδα 25](#) της έκδοσης του κυπριακού Υπ. Παιδείας τις πληροφορίες που δίνει ο ίδιος ο Παπαδιαμάντης σχετικά με τα αυτοβιογραφικά στοιχεία των διηγημάτων του.

- [την ανάρτηση του ιστολογίου Λογοτεχνία Κατεύθυνσης για την αυτοβιογραφικότητα](http://fotodendro.blogspot.gr/2011/01/blog-post_16.html) στον [Παπαδιαμάντη](http://fotodendro.blogspot.gr/2011/01/blog-post_16.html)
- [την ανάρτηση του ιστολογίου Φωτόδεντρο για την αυτοβιογραφικότητα στον Παπαδιαμάντη](http://fotodendro.blogspot.gr/2011/01/blog-post_16.html)

Πού έχετε καταλήξει ως προς την αυτοβιογραφικότητα στον Παπαδιαμάντη; Υπήρξε «δημιουργικός» ο Περάνθης ή αποκρυπτογραφεί τη φωνή του ίδιου του Παπαδιαμάντη; Γράψτε σε μορφή σχολίου τις απόψεις σας και αναρτήστε την σε ένα από τα παραπάνω ιστολόγια.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3Α (για τις ομάδες του *Ελένη ή ο Κανέννας*)

Γράψτε σε πρώτο πρόσωπο τις εξής επιστολές:

- ένα γράμμα της Αλταμούρα προς τον πατέρα της μέσα από το σχολείο στο οποίο φοιτούσε εσώκλειστη,
- ένα γράμμα προς τη μητέρα της όταν φτάνει στην Ιταλία και αρχίζει να ζει μεταμφιεσμένη σε άντρα,
- το γράμμα με το οποίο ανακοινώνει στους γονείς της τη γέννηση του –εκτός γάμου– πρωτότοκού της Ιωάννη,
- ένα γράμμα προς τον αδερφό της Αναστάση γραμμένο τις παραμονές του θανάτου της.

Στόχος σας είναι μέσα σε αυτές τις επιστολές να αναδεικνύεται η Ελένη Αλταμούρα έτσι όπως την ερμηνεύσατε ως τώρα εσείς. Μείνετε πιστοί στα ιστορικά στοιχεία που έχετε για τη ζωή της αλλά να έχετε κατά νου πως η ερμηνεία που θα δώσετε για τη γυναίκα αυτή μπορεί να διαφοροποιείται από αυτήν της Ρέας Γαλανάκη.

Συνθέστε έπειτα ένα *επιστολικό αφήγημα*, ενσωματώνοντας τις επιστολές που γράψατε σε ένα αρχείο photostory και προσθέτοντας εικόνες, ήχο, φωτογραφίες, οτιδήποτε θεωρείτε εσείς πως “φωτίζει” καλύτερα την Ελένη Αλταμούρα.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3B (για τις ομάδες του *Βρέχει φως*)

Διαλέξτε από τα αποσπάσματα που σας δόθηκαν το κεφάλαιο που σας άρεσε περισσότερο.

Συμπληρώστε το κείμενο με υπερκειμενικές συνδέσεις “ φωτίζοντας” το με ποιήματα, φωτογραφίες, μουσικές, εικόνες που θεωρείτε πως αποδίδουν τη ζωή της Μαρίας Πολυδούρη και του Κώστα Καρυωτάκη έτσι όπως την καταλάβατε εσείς.

Ανεβάστε το υπερκείμενό σας στο Wiki δίνοντας στη σελίδα έναν τίτλο που θα συνοψίζει πώς “διαβάσατε” εσείς τη ζωή της Μαρίας Πολυδούρη.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3Γ (για τις ομάδες του «Ο κοσμοκαλόγερος»)

Διαβάστε το διήγημα του Παπαδιαμάντη «Το μοιρολόγι της φώκιας» –θα το βρείτε στη διεύθυνση <http://www.papadiamantis.org/index.php/works/58-narration/389-04-39-to-myrologi-ths-fwkias-1908>.

Μιμούμενοι την υπόθεση εργασίας του Περάνθη, συζητήστε ποια γεγονότα της ζωής του Παπαδιαμάντη του ενέπνευσαν κατά τη γνώμη σας το διήγημα αυτό.

Βασισμένοι, λοιπόν, σε όσα μελετήσατε ως τώρα για τον Παπαδιαμάντη και στο πώς τον πλάσατε εσείς στο μυαλό σας γράψτε ένα σύντομο βιογραφικό αφήγημα με πρωταγωνιστή τον Παπαδιαμάντη, το οποίο θα βασίζεται στο υλικό που δίνει ο ίδιος στο «Μοιρολόγι της φώκιας».

Ανεβάστε το αφήγημά σας στο Wiki δίνοντας στη σελίδα έναν τίτλο που θα συνοψίζει πώς ερμηνεύσατε εσείς τον Παπαδιαμάντη.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4 (κοινό για όλες τις ομάδες)

Διαλέξτε ένα πρόσωπο, διάσημο ή άσημο, του οποίου η ζωή σας κινεί το ενδιαφέρον. Κάντε μια μικρή έρευνα στο διαδίκτυο και γράψτε ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα, σημειώνοντας τις πηγές σας και εξηγώντας ποιοι λόγοι σας έκαναν να διαλέξετε το συγκεκριμένο πρόσωπο.

Στη συνέχεια, εστιάστε σε ένα γεγονός από τη ζωή του προσώπου αυτού και αποδώστε το με διαφορετικά μέσα αυτή τη φορά: σε ένα κείμενο με ύφος λογοτεχνικό, σε μια μικρή ψηφιακή αφήγηση, σε μια χρονογραμμή ή με όποιον άλλο τρόπο θεωρείτε εσείς κατάλληλο.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο, εμπλουτισμένο με ιστοριογραφικά βιογραφικά κείμενα και απομνημονεύματα, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο προετοιμασίας του εορτασμού κάποιας εθνικής εορτής. Θα ήταν ενδιαφέρον να ασχοληθούμε, στο πλαίσιο της ιστορίας, με τα ερωτήματα στα οποία προσπαθεί εντός της λογοτεχνίας να απαντήσει το παρόν σενάριο: η αφήγηση του παρελθόντος ενός προσώπου (μιας ομάδας, μιας κοινωνίας κ.λπ.) είναι ζήτημα απλής καταγραφής ή πολύ περισσότερο ερμηνείας και κάποτε κατασκευής; Υπάρχει μια εκ των προτέρων κατασκευασμένη εικόνα που μεταφέρει κάθε βιογράφος/ιστορικός για το βιογραφούμενο/ιστοριογραφούμενο πρόσωπο και πώς μπορεί να την ανιχνεύσει ο αναγνώστης;

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο εφαρμόστηκε στα τέλη της σχολικής χρονιάς, στριμωγμένο ανάμεσα σε εορταστικά τριήμερα (εξαιτίας των οποίων χάθηκαν επί δύο συνεχείς εβδομάδες όλες οι ώρες του συγκεκριμένου τμήματος στο μάθημα της γλώσσας και της λογοτεχνίας!) και τις διακοπές του Πάσχα, οι οποίες σηματοδοτούσαν ουσιαστικά και το τέλος της σχολικής χρονιάς (σχολ. έτος 2012-2013). Όλα αυτά καθιστούσαν το χρονοδιάγραμμα της εφαρμογής ασφυκτικό. Ως εκ τούτου, χρειάστηκε να δανειστούμε αρκετές ώρες από συναδέλφους, πράγμα που είναι όμως εξ ορισμού προβληματικό και δεν μπορεί να είναι ο κανόνας.

Αν δεν υπήρχε το ζήτημα του χρόνου, θα έδινα περισσότερο χρόνο στην παρουσίαση των εργασιών στην ολομέλεια των ομάδων –κάτι το οποίο παραλείφθηκε εντελώς στη συγκεκριμένη εφαρμογή, στερώντας από τους μαθητές τη δυνατότητα, μέσα από την παρακολούθηση των εργασιών των άλλων ομάδων και τη συζήτηση που ενδεχομένως θα ακολουθούσε, να αναστοχαστούν πάνω στα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν στη διάρκεια της εργασίας τους. Θεωρώ πως είναι μια μεγάλη έλλειψη αυτού του σεναρίου, έτσι όπως εφαρμόστηκε, το γεγονός ότι η τάξη δεν

ξαναβρέθηκε σε ολομέλεια για να παρουσιαστούν οι εργασίες των ομάδων και να συζητηθεί η όλη εμπειρία. Ακόμη, θα δινόταν η δυνατότητα για ελεύθερη και όχι κατευθυνόμενη πλοήγηση στο διαδίκτυο.

Αρκετές εργασίες των ομάδων χρειάστηκε να ολοκληρωθούν στο σπίτι, πράγμα που σήμαινε πως για κάποιες ομάδες είτε δεν ολοκληρώθηκαν (ειδικά οι εργασίες της Γ' φάσης) είτε ολοκληρώθηκαν μόνο από όσα μέλη της ομάδας έδειχναν μεγαλύτερη προθυμία να εργαστούν και εκτός σχολικού ωραρίου (τα οποία πάντως ήταν περισσότερα από όσα έδειχναν ανάλογη προθυμία με άλλου είδους διδακτικές πρακτικές).

Υπήρξαν εργασίες, ακόμη και εξαιρετικά απλές, που χρειάστηκαν περισσότερο χρόνο από όσο είχε προβλέψει η διδάσκουσα, πράγμα που οφειλόταν κατά κύριο λόγο στις δυσκολίες που δημιουργούσε στους μαθητές η εργασία σε ομάδες. Επανέρχεται λοιπόν το ζήτημα ότι τέτοιου είδους σενάρια αποδεικνύουν την ωφέλειά τους μακροπρόθεσμα, καθώς ωριμάζει η δεξιότητα τόσο των μαθητών όσο και των διδασκόντων να εργάζονται συνεργατικά.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

—

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παραθέτω το άρθρο της Ιφ. Καμτσιδου για τη δράση της Μαντώς Μαυρογένους έτσι όπως δόθηκε στους μαθητές. Η σημείωση που προηγείται του άρθρου δόθηκε και στους μαθητές. Ολόκληρο το άρθρο μπορείτε να το βρείτε [εδώ](#).

Σημείωση: Το άρθρο συντομεύθηκε και απλοποιήθηκε ως προς τη διατύπωση σε κάποια σημεία, ώστε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις και τους περιορισμούς της σχολικής χρήσης. Όπου έχουν αφαιρεθεί χωρία σημειώνεται με αποσιωπητικά μέσα σε αγκύλες. Όποια διατύπωση βρίσκεται μέσα σε αγκύλες και με πλαγιαστή γραμματοσειρά

ανήκει στη διδάσκουσα, που ακολούθησε το πνεύμα του πρωτότυπου. Έχουν επίσης αφαιρεθεί οι παραπομπές του άρθρου.

Μαντώ Μαυρογένη: η πατριώτισσα, ευπειθής πολίτης και ταπεινή δούλη

της Ιφιγένεια Καμτσίδου, επίκ. Καθηγήτρια στο Τμήμα Νομικής Α.Π.Θ.

Η περίπτωση της Μ. Μαυρογένη μοιάζει υποδειγματική για την επιβεβαίωση του κανόνα που επέβαλε -και εν πολλοίς επιβάλλει- την έξωση των γυναικών από τον δημόσιο χώρο. Η ηρωίδα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 φαίνεται να αμφισβήτησε έμπρακτα την στερεοτυπική εικόνα της γυναίκας, καταβάλλοντας βαρύ το τίμημα της εγκατάλειψης της κοινωνικής της τάξης και του παραδοσιακού ρόλου του φύλου της. Η ιστορία της, ωστόσο, δεν είναι αυτή ενός προδομένου οράματος, αλλά μιας ήττας, βαριάς και με έμφυλα χαρακτηριστικά, κυρίως όμως μιας ήττας πολιτικής. Η Μαυρογένη μαζί με τον ζήλο της για την αποτίναξη της οθωμανικής τυραννίας, εισέφερε, όπως και πολλοί άλλοι πρωταγωνιστές της εποχής, αυτό που θα αποτελέσει ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νεοελληνικού κράτους: την συνδιαλλαγή ως μέσο παραγωγής και νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας. Όταν έχασε την πολιτική και την οικονομική δυνατότητα να διαπραγματεύεται στο παιγνίδι της εξουσίας, απομακρύνθηκε από το προσκήνιο, με τρόπο που μαρτυρά το έλλειμμα δημοκρατίας που συνοδεύει το ελληνικό κράτος από την ίδρυσή του.

[...] Η Μαντώ Μαυρογένη, ενώ υπήρξε μια από τις λίγες αναγνωρίσιμες πρωταγωνίστριες της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, αποκλείστηκε από τη δημόσια ζωή του νεοσύστατου κράτους, διωκόμενη, σύμφωνα με μια γενικότερα κρατούσα αντίληψη, από διάφορες ομάδες, οι οποίες μέσα από την επαναστατική διαδικασία διεκδικούσαν την κατάληψη και την άσκηση της πολιτικής εξουσίας. Η περίπτωση της Μαυρογένη μοιάζει υποδειγματική για την επιβεβαίωση του κανόνα

που επέβαλε -και εν πολλοίς επιβάλλει- την έξωση των γυναικών από τον δημόσιο χώρο, δεδομένου ότι ο τελευταίος αποτελεί το πεδίο δράσης των ανδρών. Επιπλέον, η ηρωίδα της Ελληνικής Επανάστασης, με τις προσωπικές επιλογές της, φαίνεται να αμφισβήτησε έμπρακτα την στερεοτυπική εικόνα της γυναίκας που διαμορφωνόταν κατά την ιδρυτική περίοδο του ελληνικού κράτους: όχι μόνον προσπάθησε να αναπτύξει η ίδια επαναστατική δραστηριότητα, αλλά όντας ερωτική σύντροφος του Δημήτριου Υψηλάντη, διεκδίκησε η παρουσία της δίπλα του να έχει πολιτικό νόημα και δεν αρκέστηκε να συμπορευτεί με τον ηγέτη ως τρυφερή συμπαραστάτης [...].

Έτσι κάπως *[σημ. ως ακούραστη υπερασπίστρια της πατρίδας]* θυμόμαστε την Μαντώ Μαυρογένη· η ιστοριογραφία, η λογοτεχνία και οι τέχνες γενικότερα (ζωγραφική, θέατρο, κινηματογράφος και τηλεόραση) την παρουσιάζουν ως φλογερή ηρωίδα [...]. *[Μετά την επανάσταση και τη σύσταση ελληνικού κράτους]* [...] η διοίκηση ποτέ δεν απάντησε στην αίτηση της για την χορήγηση Αριστείου, η δε σύνταξη που της απονεμήθηκε δεν ήταν προσωπική, αλλά χρειάς. Φαίνεται, λοιπόν, ότι η Μαντώ Μαυρογένη συμμετείχε ενεργά στο εγχείρημα δημιουργίας μιας πολιτικής κοινότητας ελευθερίας και ισότητας, καταβάλλοντας βαρύ το τίμημα της εγκατάλειψης της κοινωνικής της τάξης και του παραδοσιακού της ρόλου ως γυναίκας. *[Το κράτος που δημιουργήθηκε]* δεν κατόρθωσε να την υποδεχθεί στην λειτουργία του και να της εξασφαλίσει την θέση που αντιστοιχούσε στην προσφορά της. [...]

Η ιστορία της Μαντώ, ωστόσο, δεν είναι αυτή ενός προδομένου οράματος, αλλά μιας ήττας, σίγουρα βαριάς και με έμφυλα χαρακτηριστικά, κυρίως όμως μιας ήττας πολιτικής. [...] Η Μαντώ πρωτοστάτησε στην εξέγερση κατά της Υψηλής Πύλης ως [...] εκφραστής μιας ιδέας για την ελευθερία και *[της πεποίθησης πως]* η αντικατάσταση των άδικων και διεφθαρμένων αρχόντων από φωτισμένους, ομογενείς ηγέτες (αφέντες;) θα αποκαταστήσει την δικαιοσύνη. Για την νέα αυτή εξουσία μάχεται η Μαυρογένη [...] με έναν απολύτως καθιερωμένο στην οθωμανική αυτοκρατορία τρόπο: προσφέρει σε αυτήν σημαντικό μέρος από την προίκα της,

υπονομεύοντας την κοινωνική της υπόσταση, ζητά όμως άμεσα και επιτακτικά το οφειλόμενο αντάλλαγμα. [...] Η Μαυρογένη ορίζει την οφειλόμενη σε αυτήν ανταμοιβή σε χρήμα, προκειμένου να παραμείνει χορηγός ένοπλου σώματος, αλλά και γενικότερα σε υλική υποστήριξη· για παράδειγμα επιμένει διαχρονικά στο να της παραχωρείται οικία στο Ναύπλιο -βασική έδρα της πολιτικής εξουσίας και θέατρο των σημαντικότερων εξελίξεων. [...]

Η Μαντώ μαζί με τον ζήλο της για την αποτίναξη της οθωμανικής τυραννίας, εισφέρει, όπως και πολλοί άλλοι πρωταγωνιστές της εποχής, αυτό που θα αποτελέσει ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νεοελληνικού κράτους: την συνδιαλλαγή ως μέσο παραγωγής και νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας. Για τη Μαντώ, παρ' ότι η δράση της έχει ως στόχο την ελευθερία και την ευημερία του έθνους, η σχέση με την εξουσία είναι προσωπική και αποφέρει προνόμια, όχι τόσο λόγω της καταγωγής της, αλλά λόγω των εκδουλεύσεων που προσέφερε στην πατρίδα. Ας επισημανθούν μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Το γεγονός ότι η πρώτη ομάδα που εξόπλισε και χρηματοδοτούσε η Μαυρογένη στην Μύκονο το 1821 διαλύθηκε (σύμφωνα με τη δικιά της μαρτυρία επειδή αρκετοί αρρώστησαν, ενώ άλλοι αρκέστηκαν στο να καταχραστούν τους μισθούς τους), δεν την αποθάρρυνε. Προσπάθησε να βοηθήσει στην άμυνα της Χίου και, μυστικά για «να γλυτώσει από τας συγχύσεις της φαμελίας» της, συγκέντρωσε και πάλι στρατιώτες ορίζοντας επίτροπο τους τον ξάδελφο της, όμως «τα έξοδα μου επήγαν εις μάτην διότι είχαν προσκηνύσει οι Μαστιχοχωρούσοι (Βρονταρούσιδες)». Φαίνεται πως κάποιοι από αυτούς τους στρατιώτες (50) στάλθηκαν στην Πελοπόννησο και ο Υψηλάντης τους ενσωμάτωσε στο σώμα του Νικήτα Σταματελόπουλου και πήραν μέρος στην μάχη των Δερβενακίων. Την μεγαλύτερη στρατιωτική ομάδα, πάντως, την οργάνωσε όταν το καλοκαίρι του 1822 ο εχθρικός στόλος απειλούσε τα νησιά και ιδίως την ιδιαίτερη πατρίδα της. Τότε, βάζοντας ενέχυρο κάποια κοσμήματα της, δανείστηκε από τον θείο της 800 γρόσια, με τόκο 18% και συγκρότησε σώμα 200 Τήνιων μισθοφόρων, για την υπεράσπιση της

Μυκόνου. Η σημασία της παρουσίας του σώματος αυτού για την άμυνα του νησιού παραμένει αμφισβητούμενη, θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η Μαυρογένη αμέσως μόλις πέρασε ο κίνδυνος εμφανίστηκε ενώπιον της Δημογεροντίας της Μυκόνου και ζήτησε να της καταβληθούν τα 800 γρόσια και οι τόκοι από το ταμείο του νησιού. Το αίτημα αυτό επανέρχεται σταθερά, σε πολλές αναφορές προς την κεντρική διοίκηση [...]

Στην ίδια αναφορά, η Μαντώ διεκδικεί [...]και μερίδιο στην διαχείριση της κρατικής εξουσίας [*«Γι' αυτό και παρακαλώ θερμά την κεντρική Διοίκηση να διορίσει τους συμπατριώτες μου στον ελληνικό στόλο για να μην πεθάνουν της πείνας. Αυτοί με φωνές με παρακάλεσαν όταν αναχωρούσα από την πατρίδα και τους το υποσχέθηκα ως ανταμοιβή για τον πατριωτισμό τους»*]
[...]

Η ίδια η Μαντώ, γράφοντας στον Καποδίστρια, είχε αποδώσει την αχαριστία της πολιτικής εξουσίας στο φύλο της: [*«Εξοχώτατε! Έχοντας γεννηθεί γυναίκα κατά το θέλημα του Θεού αδυνατώ να εκτελώ τα έργα των ανδρών που είναι αναγκαία για το προς το ζην. Εγώ για την πατρίδα μου έχασα τα πάντα... κατέβαλα μέχρι και την τελευταία μου πεντάρα... Εξοχώτατε, αν δε με εμπόδιζε η ασθενής μου φύση, αναμφίβολα θα έπρεπε να σας ζητήσω θέση υπουργού ως ανταμοιβή για τις θυσίες μου, καθώς όμως εμποδίζομαι από τη φύση μου, παρακαλώ με την επιστολή μου αυτή να παρηγορήσετε τη δυστυχία μου... γι' αυτό και προσδοκώντας την πραγματοποίηση του δίκαιου αιτήματός μου, δηλώνω ότι θα είμαι για πάντα ένθερμη λάτρης και πρόθυμη δούλη της εξοχότητάς σας*]

Είναι δύσκολο να αμφισβητήσει κανείς τις παραπάνω αιτιάσεις της Μαυρογένη. Οι περισσότεροι άνδρες-εκπρόσωποι των ηγετικών ομάδων της Επανάστασης εγκατέστησαν στενές σχέσεις με την εξουσία του νεοελληνικού κράτους είτε ως εκφραστές των παραδοσιακών δομών κοινωνικής οργάνωσης είτε ως στελέχη της «εκσυγχρονιστικής» γραφειοκρατίας του. Έτσι, [*παρά τις αντίθετες προσδοκίες που γεννήθηκαν στη διάρκεια της Επανάστασης*], η νέα εξουσία

εγκλωβισμένη σε πρακτικές προσωπικής διαχείρισης του γενικού συμφέροντος δεν απομακρύνθηκε ουσιαστικά από την λογική της συνδιαλλαγής και των προνομίων για την άσκηση της <http://www.constitutionalism.gr/html/ent/029/ent.2029.asp - ftn27>.

Η Μαντώ Μαυρογένη, έχοντας χάσει την πολιτική και την οικονομική δυνατότητα να διαπραγματευθεί σε αυτό το παιχνίδι, υπέστη μια σοβαρή ήττα. Σοβαρότερη, όμως είναι η σύστοιχη ήττα της ελληνικής πολιτείας: Το τέλος της ημιφεουδαρχικής εποχής που σηματοδότησε η ίδρυσή της δεν οδήγησε στην λειτουργία ενός δημοκρατικού κράτους δικαίου, με αποτέλεσμα το ελληνικό κράτος να μην μπορέσει να εξασφαλίσει σε όλους τους πολίτες του ούτε καν σε κάποιους από τους πρωτεργάτες της θεμελίωσής του την ίση κοινωνική αξιοπρέπεια που αυτοί διεκδίκησαν.